

מנהגי חנוכה

שמוליק גולדרייך

אכילת מאכלי חלב

לזכר הנס שנעשה, שיהודית בתו של יוחנן כהן גדול האכילה את האויב במאכלי חלב ולאחר שנרדם הרגה אותו. ולמרות שמעשה זה לא היה בחנוכה, בזכות מעשה זה היה לחשמונאים אומץ מאוחר יותר למרוד ביוונים, ולכן מעשה גבורתה קשור לחנוכה.

אכילת מאכלים מטוגנים בשמן

נהגו לאכול בחנוכה דברים המטוגנים בשמן רב (סופגניות, לביבות) זכר לנס פך השמן.

ריבוי בסעודות

בניגוד לפורים, בחנוכה אין מצוה כזו, מכיון שבפורים הגזירה נגזרה על השמדת הגוף ולכן יש מצוה לשמוח גם בגוף, ועושים זאת על ידי אכילה ושתיה. לעומת זאת, בחנוכה הנס היה בעיקר נס רוחני, שהרי גזירת היוונים היתה כנגד קיום התורה בלבד ומי שהיה מקבל על עצמו להתנהג כיווני ניצל, ולכן עניינו של חנוכה הוא להודות ולהלל להקב"ה שעזר לנו לשמור את התורה ומצוותיה.

למעשה נוהגים להרבות בסעודות בחנוכה ומרבים לומר בהם דברי תורה, שירות ותשבחות ועל ידי כך לכלל הדעות הסעודות הן סעודות מצוה. בנוסף לכך, על ידי דברי תורה יקבלו הסעודות את אופיו של חנוכה שיקרו שמחה רוחנית ומתוך כך תימשך השמחה לסעודה.

אי-עשיית מלאכה בזמן שהנרות דולקים

נהגו הנשים לא לעשות מלאכה לפחות בחצי שעה ראשונה שהנרות דולקים, וזאת משתי סיבות: 1. כדי שלא יבואו בטעות להשתמש לאור הנר. 2. מפני קדושת ימי חנוכה, ובשעה שהנרות דולקים מתגלית קדושת היום. ונהגו בזה רק הנשים מפני שיש להם זכות מיוחדת בחנוכה, שבזכות גבורתה של יהודית ונשים אחרות התחיל הנס.

מהדרין מן המהדרין

למנהג הספרדים - עיקר ההידור הוא שידליקו נרות לפי מספר הימים. גם כאשר בני הבית מרובים רק אחד מבני הבית מדליק את נרות החנוכה לפי מספר הימים היוצאים - ביום הראשון מדליק נר אחד, ביום השני שניים וכך הלאה, מפני שהמטרה היא להראות את מספר הימים שהנס נמשך, ובזה מתפרסם הנס ביותר. אם היו מדליקים נרות כנגד כל אחד מבני הבית בטפח הסמוך לפתח - לא היה ניכר מספר הימים, כי הנרות של כל בני הבית מצטרפים ומבלבלים את החשבון. וכיון שרק אחד מדליק, מן הראוי שגדול הבית ידליק עבור כולם.

למנהג האשכנזים - צריך שכל אחד מבני הבית ידליק בברכה בחנוכה משלו. ביום הראשון כל אחד מדליק נר אחד ובשמיני כל אחד מדליק שמונה נרות, ולא חוששים שלא ידעו את מספר הנרות של אותו היום מפני שמקפידים להפריד את החנוכיות זו מזו. יסוד מחלוקת זו נעוץ במקום ההדלקה - למנהג הספרדים, הדליקו תמיד בפתח הבית ולכן לא היו יודעים איזה יום הוא אם כל בני המשפחה היו מדליקים שם. ולמנהג

האשכנזים נהגו להדליק בתוך הבית ואז ממילא יש מספיק מקום לכולם להדליק עם רווח בין החנוכיות כך שאפשר להפריד בין הנרות ולדעת איזה יום הוא. **לגבי ילדים קטנים** - למנהג הספרדים, אפשר לתת להם להדליק חנוכיה בפני עצמם ובתנאי שיקפידו להפריד בין החנוכיות. למנהג רוב הספרדים הם לא צריכים לברך מפני שזו ברכה שאינה צריכה. למנהג האשכנזים, גם קטנים שהגיעו לגיל חינוך מדליקים נרות בברכה בחנוכיה משל עצמם.

הדלקה בבית הכנסת ובמקומות ציבוריים

לפי תקנת חכמים צריך להדליק את הנרות רק בבית, אולם נהגו להדליק נרות גם בבית הכנסת בברכה כדי להרבות בפרסום הנס. נוהגים להניח את הנרות בכותל הדרומי של בית הכנסת בדומה למקומה של המנורה במקדש. אולם אין אדם יוצא ידי חובה בהדלקה בבית הכנסת, ואף מי שהדליק בבית הכנסת בברכה - צריך לחזור ולברך בביתו, כי החיוב הוא להדליק בבית. טעמים נוספים למנהג: כיון שבחלק מהמקומות הדליקו את הנרות בפנים, בתוך הבית, נהגו במקומות אלו להדליק גם בתוך בית הכנסת כדי לפרסם את הנס ברבים. בנוסף, הואיל והנס היה בבית המקדש רצוי לפרסמו בבית הכנסת שהוא מקדש מעט. לכל הטעמים הללו אין יוצאים ידי חובה בהדלקה זו.

סיבה נוספת היא כדי להוציא את מי שאינו בקי במצוה זו, וכן להוציא את האורחים שאין להם בית. ולפי זה משמע שבשעת הדחק אפשר לצאת ידי חובה בהדלקה בבית הכנסת.

היות והטעם הוא פרסום הנס צריכים שיהיו לכל הפחות עשרה אנשים בזמן ההדלקה.

נהגו להדליק במקומות ציבוריים, אולם השאלה היא האם צריך לברך. נחלקו הפוסקים בענין: יש שסוברים שהיות והטעם הוא פרסום הנס, לכן כל מקום שיש בו התאספות של אנשים צריך להדליק בו בשביל פרסום הנס. ויש שסוברים שהמנהג להדליק בברכה שייך רק לבית כנסת ואין בכוחנו לחדש מנהגים במקומות אחרים, והמברך על ההדלקה במקומות אחרים מברך ברכה לבטלה ולכן מצד ספק ברכות להקל נהגו שלא לברך. בענין הדלקת נרות חנוכה באולמות כתב הרב עובדיה יוסף שליט"א שמי שנהגו לברך על הדלקת הנרות במקומות אלו יש להם על מי שיסמכו כי גם במקומות אלו יש משום פרסומי ניסא.